

Høringssvar på 22. juli-kommisjonens rapport NOU 2012: 14

Jeg viser til informasjon på departementets nettsider om adgangen til å sende inn høringssvar etter fristens utløp ("uttalelser som leveres i etterkant publiseres fortløpende.") samt svar fra forskere ved NUPI datert 7. september 2012. Grunnet utenlandsopphold har ikke informasjonen om fristilling av instituttets forskere i forhold til høringssvar nådd meg i tide. Jeg sender derfor mitt svar inn nå. Skulle det by på formelle problemer å godta flere separate svar fra NUPI kan jeg eventuelt kategoriseres som interessert privatperson.

På de områdene som gjelder Breiviks bredere politiske kontekst fremstår rapporten til 22. juli-kommisjonen på flere måter som et grundig og effektivt korrektiv til de vurderinger politiet og PST selv har kommet med. Fremfor alt gjelder det påpekelsen av PSTs sendrektighet i forhold til tipset fra Global Shield beskrevet i kapittel 16. Selv om rapporten preges av nøktern språkbruk er de forhold som beskrives på s. 377-78 intet mindre enn en knusende dom over systematisk byråkratisk svikt i PST.

Ett punkt som rapporten kort nevner men som ikke følges opp må imidlertid påpekes: Oslo politidistrikts selvstendige etterretningsansvar i forhold til politisk ekstremisme, herunder høyre-radikale grupper. Dette ansvaret anerkjennes av rapportens forfattere på side 389: "OPD har et etterretningspunkt ved avdeling for organisert kriminalitet som har god oversikt over politisk ekstreme grupperinger. Denne enheten utveksler jevnlig informasjon med PST." Beskrivelsen understreker i hvilken grad etterretningsarbeidet til Oslo-politiets avdeling for organisert kriminalitet utgjør et separat element i PSTs totale analysegrunnlag. Ikke desto mindre - og på tross av det faktum at Anders Behring Breivik i lange perioder av forberedelsene til terrorangrepene hadde sitt primære bosted innenfor Oslo politidistrikts jurisdiksjon - vender kommisjonsrapporten ikke på noe tidspunkt analytisk tilbake til spørsmålet om hva avdelingen for org. krim. i Oslo-politiet foretok seg for å følge opp eller avdekke Behring Breiviks virksomhet. Som en elefant i rommet blir avdelingen for org. krim. stående nesten uten omtale i rapporten, slik den også ble i Oslo-politiets interne rapport.

Innenfor org. krim. er det sannsynlig at minst to miljøer skulle ha fulgt opp Ander Behring Breivik.

Premissleverandøren skulle vært etterretningsavsnittet EPO som har høyre-radikalisme som et av sine få definerte, spesifikke faglige tyngdepunkter - og der en undergruppe på 5-7 personer har etterretning som hovedansvar. Offentlig tilgjengelig informasjon antyder at etterretningsavsnittet hadde samme leder i hele perioden 2003-2010 (fokus synes å ha vært på fotballvold og hooligans) og igjen fra 2010 til i dag.

Videre ville kapasiteten til å komme nærmere inn på Breivik vært avhengig av ressurser på org. krim. knyttet til spaning/spesielle operasjoner.

Det er vesentlig i denne sammenheng at politiets egen Torgeir Winsnes har beskrevet i detalj utilfredsstillende informasjonsflyt knyttet til etterretning innenfor org. krim. ved Oslo-politiet i en masteroppgave fra 2011, der han blant annet kommer inn på problemer dette skaper for prioritering av ressurser. Winsnes etterlyser et felles etterretningspunkt som vil være mer overgripende enn det eksisterende etterretningspunktet EPO.

Det er naturlig å anta at det kan ha vært betjenter fra disse etterretningsmiljøene i Oslo-politiet som

deltok i kartlegging av ekstremistmiljøer rundt document.no så tidlig som 2009 slik det ble beskrevet i Aftenposten 7. september 2012, men som lot være å følge opp dette i forhold til Breivik. Dette til tross for at flere av Breiviks kommentarer under fullt navn på document.no avslørte svært radikale synspunkter. Videre kunne en god analytiker klart å bruke Breiviks idiosynkratiske betraktninger omkring demografisk utvikling i Libanon og Kosovo til å koble ham til innlegg signert med pseudonymet "year2183" på Gates of Vienna i 2008. Der tok Breivik til orde for ekstreme virkemidler, som for eksempel massedepotasjon av muslimer.

At ikke 22. juli-kommisjonen berører disse aspektene synes underlig all den tid "nasjonalekstremisme" nevnes eksplisitt når etterretningsavsnittet ved org. krim. i Oslo-politiet publiserer i stillingsannonser knyttet til enheten.

I tillegg kommer mer generelle problemer rundt det symbiotiske forholdet mellom PST, Kripos og Oslo politidistrikt hva angår spaningsoppgaver, noe som utvilsomt vil ha skapt føringer på hvordan PST oppfattet handlingsrommet i forhold til å iverksette etterforskning på grunnlag av tips av typen Global Shield våren 2011. Frigitt materiale fra Wikileaks viser med all mulig tydelighet hvordan Norges nasjonale antiterror kapasitet i flere tilfeller er blitt skadelidende fordi den totale spaningskapasiteten influeres av relativt snevre lokale prioriteringer i Oslo-politiets kamp mot organisert kriminalitet uten politiske eller terroristiske dimensjoner (se særlig dokument #09OSLO712 fra Wikileaks). Dette prioriteringsdilemmaet er også beskrevet av Winsnes i analysen av Oslo-politiets avdeling for org. krim. på s. 79, men det er igjen noe som ikke taes opp i 22. juli-kommisjonens rapport.

For å bedre forstå Oslo-politiets handlingsrom og prioriteringer kan det være nyttig å ta en titt på hva dets egen ledelse selv sa om disse tingene i januar 2011. I det som skulle vise seg å bli en profetisk varsel sa Eirik Jensen fra avdelingen for organisert kriminalitet til Aftenposten 10. januar 2011 at politiets spaning på potensielle terrormiljøer ville bli innskrenket til noen få kriminelle arenaer i 2011 på grunn av interne budsjettkutt. I samme artikkel bekreftet sjefen for organisert kriminalitet at PST hyppig benyttet seg av spaningskapasiteten til Oslo-politiet i denne typen saker. I et tidligere intervju hadde en politikilde forklart at man hadde kapasitet til å døgnforfølge maksimalt 4 personer samtidig (Aftenposten 2. januar 2011).

Jeg kan på bakgrunn av egne erfaringer kaste lys over hvordan store mannskaper fra org. krim. i Oslo-politiet fokuserte på noe helt annet enn terrorisme i de avgjørende månedene før 22. juli 2011. I stedet for å kartlegge høyre-radikale miljøer valgte Oslo-politiet å konsentrere ressurser og mannskaper på å forfølge meg på tre ulike kontinenter i en rådyr operasjon som hadde utspring i min gatefotografering i Oslo for et sosiologisk orientert forskningsprosjekt om gatemote. På tross av at slik fotografering er 100% lovlig i følge norsk lov og rettspraksis (inkludert en dom fra 2009 som spesifikt sier at man har rett til å ta bilder med mobiltelefon og en annen avgjørelse fra påtalemakten fra 2011 som indikerer at bare nakenfotografering er forbudt) så valgte Oslo-politiet å definere fotograferingen min som et alvorlig problem. Men i stedet for å prøve å kontakte meg eller innlede noen juridisk prosess gikk de i februar 2011 direkte fra sine mistanker til en massiv, organisert mobbeaksjon – såkalt fotfølging eller politistalking – for å få meg vekk fra Oslo. Metodene som ble brukt var såkalt «åpenlys spaning», det vil si forfølgelse med uniformert og sivilt politi døgnet rundt i ambulerende uropatrujer uten at dette

tjente noen etterforskningsmessig eller preventiv hensikt. Forstyrrelser ved bolig nattestid med det mål å hindre sammenhengende nattesøvn var et særlig fremtredende virkemiddel.

Etter at jeg forlot Norge i mars 2011 etter 1 måned med sammenhengende mishandling fulgte store mannskaper fra Oslo-politiet meg videre til i alt 9 andre land i løpet av perioden mars-juli 2011 (Storbritannia, USA, Canada, Qatar, Jordan, Sveits, Italia, Frankrike, Nederland). Tidsrommet var med andre ord de fire siste månedene før 22. juli. Minst fem av politibetjentene med høyere rang kan navngies og minst to har eller har hatt tilknytning til avsnittet for spesielle operasjoner innen org. krim. i Oslo-politiet. Totalt har minst 20 politibetjenter vært involvert.

Aksjonen mot meg har vært preget av en så sterk grad av hensynsløs personforfølgelse at politiets adferd sannsynligvis kan straffeforfølges som psykisk tortur etter Straffelovens paragraf 117a. Det er også mye som tyder på at Oslo-politiet har gjenopptatt den ulovlige deltakelsen i operasjonen etter at jeg dro fra Nederland til Asia i juli 2012 og fremdeles tar del i den i dag. Her skal det imidlertid fokuseres på de samfunnsmessige konsekvensene av denne politiskandalen. For det første utgjør Oslo-politiets ansvarsfrafallelse i forhold til etterretning om høyre-radikalisme høsten 2010 og våren 2011 en gigantisk lakune i 22. juli-rapporten. For det andre burde Oslo-politiets manglende prioriteringsevne få konsekvenser for rapportens anbefalinger for fremtiden.

En logisk oppfølging av svikten i 2011 vil være å opprette et klarere skille mellom nasjonale og lokale oppgaver, for eksempel ved at avdelingen for org. krim. frataes alle oppgaver av en nasjonal karakter. Disse kan med fordel heller samles i rene nasjonale organer som ikke vil være sårbare for Oslo-politiets til tider uforutsigbare innfall i forhold til høyst lokale problemstillinger og den ukulturen som synes å ha festnet seg på institusjonelt plan ved seksjonen for org. krim.

Betydningen av at disse aspektene av Oslo-politiets svikt forut for den 22. juli kommer frem i lyset bare understrekes av den nylige beslutningen om å opprette et nytt beredsskapsenter for politiet i Groruddalen. Dersom Oslo-politiet overhodet skal fortsette å ha nasjonale oppgaver i fremtiden må det være et sentralt krav at nasjonal kapasitet aldri mer blir skadelidende på grunn av sneversynt ressursbruk i Oslo politidistrikt og manglende prioriteringsevne i Oslo-politiet.

Reidar Visser, NUPI